

Bettes István (Pelsőczy Tar Dunyhád)

Pihetollas lanton
(Egy éjszaka Petőfivel,
Rimaszombatban)

„Lantosunk az lantját
igencsak pengeti,
Zsibbadoz-szakadoz
tőből mindkét kezi.”
(Tinódi)

Keménykedik, dagad,
bizsereg – még Lócse
s Késmárk van eszében,
– az összes felmenője...

– Ma még varjúlány sem
ült a Rima-partján,
ki bús károgaással
csikizte vón lantján.

Forgolódik költőnk,
kék mindkét könyöke,
csattog a nyers padlón,
– lantjában gyönyöre.

Penget a poéta,
nyug'ágy híján teszi,
bántja a gondolat:
ma is ez jut neki.

Trombitál bús hosszút,
lucskos lantja-fája,
dunnapehellyel mén
teli szeme-szája.

Felhevült lelkel
utókorra gondol:
ha kiöntik bronzból,
mentes lesz ily gondtól.

Ez' nemes ház falán
jelzi majd a tábla:
itt gyentelte-nyúzta,
tar földre alázva.

Mit, kései tábla?!
– Itt lón táblabíró,
Híresült népi hős,
Nagy csatákat vívó.

Férfisors csak férfi
s bizony nagyon érti:
Hol csak simogatja,
hol keményen tépi!

– Tompa jut eszébe,
(már maga is tompa)
bár papi a lantja,
ám sohasem lomha.

S az Arany Jankóé?
Ej a teremőjét!
Látá biz' ő egyszer
mester-pengetőjét...

Nem másolt, satnya bronz,
isz' arany, – kornyadozna?!
Egyszer próbálá meg,
be lón horganyozva!

– S vágja az poéta,
ugyan adja neki,
hevül húrja-fája,
majd nyakát tekeri...

Úgy negyedöt tájban:
pirosak szemei
s eszméi Pegazát
Honára tereli.

Mert biz életében
mit juttat a Haza?!
Kincs, vagyon vagy kastély?
Apjának – igaza...

Hát még a Szabadság,
világ első becse!
Szabadság?! Szerelem?!
– Ha markodban csecse!!!

Rátok tör ám majdan
a Világszabadság,
vehetitek tövig
Amerika baját!

Évezhatsz akkor majd
négert, buzit, taljánt;
oltárhoz állhatsz az
hollandusnak balján.

Hordozhatsz füledben
akár úritököt,
– bukfenceztetsz vízben
sok náthás vöcsököt!

– Pirkad, kászálódik:
– még egy kört lenyomat –
hallja, Tiszolcz felől
zakatol a vonat.

Usgyi, Várgedére,
Rudihoz vált jegyet,

– tétet hó lantjára,
nem csevicét, – jeget!

Majd leugrik onnan
busszal Vecseklőre,
Boldi'nál akadhat
vajmi jó kenyőcske.

Hah, ne lőne otthon!
csak francúz Mília,
– van a kúriában
kaja, pia, pipa.

Hej, nem jár sikerrel;
fel, fel, Baracára;
lehet, kurtafarkút
kap majd ott lantjára!*

*** A később történekről, a Manczában elhelyezett phallikus emlékoszlop verses felirata számol be hitelesen az utókornak. (P.T.D.)**

Tózsér Arpád **Gyalulat*** (Ismeretlen Petőfi-verset és egyéb Petőfi-szövegeket találtak a rimaszombati Petőfi-házban)

Újsághír: Szenzációnak ígérkező, de mindenképpen irodalomtörténeti jelentőségű felfedezést tett az a munkás (A. F., Losonc), aki 2006. április 11-én a felújítás alatt álló rimaszombati ún. Petőfi-ház tetőszerkezetét gombátlanította és impregnálta. A tető ereszi részében egy 1835-ös kiadású könyvre s benne egy ismeretlen Petőfi-versre s a költő más, saját kezű bejegyzéseire bukkant. Az értékes könyvet szakemberek vizsgálják. (Gömöri Kurir, 2006. április 20.)

A 161 év után napvilágra került lelet valóban irodalomtörténeti szenzáció: a Kunoss Endre által szerzett s 1835-ben, Pesten kiadott *Gyalulat*, vagyis megmagyarosított jegyzéke azon idegen szavaknak, melyek különféle nyelvekből kölcsönözttetvén, a magyar beszédben és írásban korcsosítva vagy eredetiképp használtak című kiadvány záró, tiszta lapjain Petőfi Sándor kézírásával a következő bejegyzés olvasható:

Csütörtök. Adorján B. mondá: Péterfalát megnézd, a világ közepe. Lakói száz évekkkel előtte odahagyák templomukat, csak azért, mert úgymond, egy aranyalma hullott az égből, s ahol leesett, ott forrás fakadt, s a jámborok mentek az aranyalma után, s a forrás köré települtek. Azóta a forrás, azaz ahogy ők hívják: az ivókút számukra a világ közepe, a templomuk meg egy üres rét közepén, a falutól távol árválkodik elhagyatván.

Hétfő. Vecseklőről, de sehonnan Péterfalára út nem vezet.

A világ közepe, úgy látszik, inkább a világ vége. Vecseklőn mondták: Ha az almagyi templomot megtekintjük (Almagy szintén barkó falu, Hajnácskőtől egy hajtásnyira), bízvást hihetjük, hogy a péterfalit láttuk. Alakra, belsőre szakasztott egyformák, s az is távol a falutól, egy fátlan, füves dombon van. A vecsekleiek szerint az almagyiak olyan szegények, hogy a templomukat is kicsapták legelni. – Mennyi lyra, mennyi képi gondolkodás néhány szóban!

Közvetlen e bejegyzés alatt pedig a következő, szintén Petőfi kezétől származó vers található:

Rima-Szombat

*Rima-Szombat olyan város,
Itt menyecske a plebános.
Szép leány is bőven terem,
Forró ima a szerelem.*

*Nekem itt minden lány kedves,
Szólok egyhez, a legszebbhez:
Repkény vagyok templomfalon
Megölelne ezer karom.*

*A szombati leány kényes,
Foghegyről szól a legényhez.
Pedig a lány legénykar nélkül,
Árva templom faluja nélkül.*

A becses leletet megvizsgálva először is meg kell állapítanunk, hogy a bejegyzések és a vers valóban Petőfi kezétől, azaz a költőtől származnak. Övé a kézírás, a stílus, hitelesen egykorú a papír nyomása, a tinta stb.

Amint az köztudott, a költő 1845 májusának végén, illetve júniusának elején néhány napot Rimaszombatban töltött, s barátjánál, Huszt Jánosnál, a később a költőről elnevezett Huszt-házban szállt meg. A nevezetes napokról és szállásról részletesen az *Úti jegyzetek* c. írásában számolt be még ugyanabban az évben. S ezt azért fontos itt feleleveníteni, mert a *Rima-Szombat* című vers motívumai teljességgel egybeesnek az *Úti jegyzetek* vonatkozó részeinek, illetve a *Gyalulat*-bejegyzéseknek bizonyos adataival, stílárís bizonyosságául annak, hogy a két mű ugyanattól a szerzőtől származik.

Példák:

Az *Úti jegyzetek*ben a költő említést tesz másik rimaszombati barátjáról, Sz. (Széplaky) Lajosról is, s megjegyzi, hogy az „igen jó fiú, hanem a felesége szebb még, mint ő”. Elképzelhető: a most frissen felfedezett vers kitételét a „plebános menyecske” úgy kell értenünk, hogy a rimaszombati Széplaky-házban (ahol Petőfi szintén vendégeskedett) a gyönyörű Széplakyné volt a „plebános”, azaz a domináns személy.

A menyecske-motívumhoz kapcsolható az *Úti jegyzetek* következő mondata is: „Esett az eső (Rimaszombatban, T. Á.), amit én egyébiránt csak akkor vettem észre, mikor már sarat gázoltam a piac közepén, ahol álltam egész délelőtt... mert a megveház szélső ablakaiból hölgyek néztek alá, s én

egy hölgy szemeit bámultam, melyekből oly tiszta ég mosolygott.” A mondat mesteri alapellentézésén túl (a valóságos égből esik az eső, de „egy hölgy” szeméből „tiszta ég mosolygott”!) figyeljünk föl az egyes és többes szám ellentétére is: „hölgyek néztek alá” – „én egy hölgy szemeit bámultam”. Ugyanez a számellentézés figyelhető meg a *Rima-Szombat* c. versben is: „Szép leány is bőven terem” – „Szólok egyhez, a legszebbhez”.

Feltűnő továbbá, hogy a vers szinte teljes egészében a „szerelem mint templom” toposzra épül. Ez a tény pusztán Rimaszombat élményéből nem értelmezhető megnyugtatóan, mert bár a város központját valóban a templomok uralkják (s például a repkények a templomfalán a mai napig egészen konkrétan léteznek), a vers utolsó sora („Árva templom faluja nélkül”) minden bizonnyal valahová máshová vág.

De hová?

Az *Úti jegyzetek* tanúsága szerint Petőfi a felvidéki utazásai során a Rimaszombathoz közel eső Várgedére, illetve Gortvakisfaludra is ellátogatott. Amott Kubinyi Rudolf, emitt Adorján Boldizsár (maga is költő, Petőfi verses levelet is intézett hozzá) látta vendégül. Ez utóbbi, a „füstös szobájú Adorján Bódi” igazítja aztán (legalábbis a *Gyalulat*-bejegyzés szerint) Péterfalára, mondván neki, hogy a medvesalji Vecseklőről ugorjon át oda is, mert az, úgymond, a világ közepe, s nézze meg a templomot, amelyet a péterfaliak a világ közepét mutató aranyalma miatt „odahagytak”.

Eszerint a vers „Árva templom faluja nélkül” sorában a templom azonos a péterfali „üres rét közepén árválkodó” egyházzal. (Csak zárójelben s az érdekesség kedvéért jegyzem meg: az aranyalma-történet persze mese, bár meg kell hagyni: szép mese. A valóságban az egykori árpádkori templom nyolc kis település közé épült. Idővel valamenyi település elpusztult, illetve tanyává zsugorodott, csak Péterfala maradt meg falunak. Az elárvult templom „árvasága” tehát inkább az épület ősiségére utal, mert emlékezzünk Szent István rendeletére: Minden tíz falu építsen egy templomot.)

Magyarázatra vár még: hogyan került a *Gyalulat* a Huszt-ház padlására, s ha Petőfi hagyta a házban (mint ahogy ez a jelekből bizonyosra vehető), miért éppen egy „idegen szavak szótárát” vitt a költő a felvidéki útjára?

Ez utóbbi kérdés megválaszolása még további kutatásokat igényel, itt csak annyit jegyezzünk meg, hogy ismert a két évvel későbbi *Úti levelekből*, milyen véletlenszerűen tette be a költő az utazótáskájába, illetve hát a zsebébe „Göthe” *Faustját*. Nincs kizárva, hogy Kunoss Endre nem különösebb irodalomtörténeti súlyú könyve is így került a költőhöz, de az is könnyen meglehet, hogy a szótár már azt a fordulatot jelzi, amellyel majd a költő a népdaltól hamarosan Byron és Shelley felé fordul (vö. *Felhők* c. ciklus).

Ami pedig a kérdés első felét illeti, az annyiban kérdés, hogy Petőfi a *Rima-Szombatot* feltehetően Várgedén „vágta” (a szintén ezen az útván íródott *Idvezlet Pesthez* c. verséről ő maga írja: „Hánykodásomban egy verset vágtam...”), a Rimaszombatról szóló vers tehát már a város elhagyása után született, de hogyan került akkor a verset tartalmazó

könyv mégis a Huszt-házba?

Erre a kérdésre a válasz egyszerű: az *Úti jegyzetek* vége felé a költő beszámol róla, milyen rossz emlékei vannak a Fülek-Losonc-i útról, amely „az élő embert halálra s a holtat életre rázza”, s elmondja azt is, hogy ezért az útját Várgedéről Losoncra nem Füleken, hanem Rimaszombaton keresztül folytatta. Nos, ennek az újabb Rimaszombat-Petőfi találkozásnak a során ugorhatott be a költő egy baráti szorabúcsúra még egyszer a Huszt-házba, s felejthette ott a nagy sietségben a szótárát, amelyet aztán a házigazda már nem adhatott vissza a közben Pestre távozott tulajdonosnak.

De történtek a részletek akárhogyan, a lényegen nem változtatnak: 2006 áprilisában a Petőfi-életmű egy újabb verssel, s az *Úti jegyzetek* c. mű új bekezdésekkel gazdagodott, s a versnek Rimaszombat, az *Úti jegyzetek* pótlásainak pedig Péterfala, a „világ közepe” az ihletője és főszereplője.

***A félreértések elkerülése végett sietek én is kijelenteni, amit legutoljára Nadas Péter Párhuzamos történetek c. könyvében olvastam: Nem tudományos, hanem szépirodalmi munkát tart a kezében olvasó, s így benne sok, valóságosnak tetsző állítás az írói képzelet terméke és semmi más.**

Mizser Attila

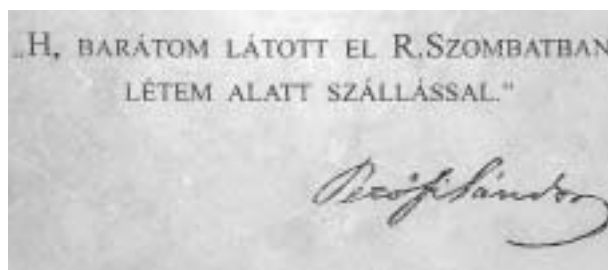
egy akkor meg nem írt vers éjszakája

és nem tudod még az élet így meg
visszafelé ez a gyenge négy
nem tudod még mi nincs most meg
van-e mostan olyan legény

vannak kik itt másban hisznek
a költő hasztalan penész
kiért sok kis isten játszik
nem számít az hogy miféle tét

itt vagyok most ennyi a szellem
az idézés a hitvány anyag
persze lehetne visszaélés

más nevében pár sor így marad
egy éjszakán min nem történtem
pontosabban nincsenek szavak

Szászi Zoltán

Petőfi egy éjszakája

hogy háta mögött elgurultak a felhők
az égbe legelésző nyájak elbégettek
tornyokon fenntakadt az ég
lusta harangszó kísérté a vándort
porral festette barnára köpenyét

vitte lába kék hegyeken túlra
dombok közé hol nem várta őt
a költőt az ifjút csak csalóka út
melyről hitte máris célba ér

egyszerre mégis város tárult elébe
tornyok kis utcák közte tér
mely templomot ringatott
piacot hol vászonban mosolygott jó kenyér
lompos kutyák szaglásztaák
kolbászok fürtjéről az elkészülő zsíros illatot

így ért be Batyiba szomjas s éhesen az ifjú
majd köszönt nagyot
jó emberek kívántak vissza
isten adjon jó napot
egy kupa bort is felhajtott talán
egy máriással fizetve
a csapszékből a térre ballagott
volt mindenféle szépség
érces harangok éppen Isten elé hívták
járuljon imára hitvallni a nép

látott tán egy szép kisasszonyt is
ki ránézve megdobogtatta szívét
a forgatagban kalpaguk levéve mentek
szálfaszép férfiak

közülük tán hosszú pillanat után
az egyik nevetve hozzászaladt
ölelték egymást úgy magyarmód
lett végre áldás és öröm
megérkezett hát Sándor öcsénk
mondd mi hír Pesten és Budán
s hogy kibeszélték maguk
az útnak fátadalmiról
elmorzsolgatták ujjuk egy imán
jer barát ülj szólottak
légy kedves vendég de nocsak
maradj egy pillanatra várj meg minket
most tartjuk éppen a választásokat

hát nézelődj tedd otthonossá magad
mi a politika oltárán feláldozzuk
mindenünk no tán pénzünk azt mégse
de tán mert az semmibe kerül
a sokat ígérő szavakat azt igen

s míg mi áldozunk te csak nézelődj
ez hát Batyi no minek mutassuk meg
fedezd fel magad
kár ebbe bárkinek is magát beleártani

hát sétálgatott Sándorunk
batyuját egy kis házba téve le
hol mondták neki este majd itten lesz puha fekhelye
s mikor véres koronáját levette a Nap
nyugaton éles bíbor fényeket írva
megnyújtotta a téren az árnyékokat
elmélázva találta a költőt az este
a piacnak sarkán egy kút mellett otthagytott vedren ülve
két szép vers is ott kalimpált benne
egy arról hogy tengermély szemű lány
biztató mosolya mily sok reményt hoz egy ifjú szívébe
a másik kardról harctérről dúlt csata csituló zajáról
mikor hűvös köpenyével megsúrolta arcát
a hirtelen lehulló sötét

menni kéne tán de hol is az az utca hol szállásom vagyon
mígnem bolyongva imbolygó apró fények után
meg sikátorok szűk macskakövén topogva végre odaért
boltozott kapu alatt besurrant
nyikorgott kicsinkét a vas
burukkoló galamb álmodott szépet éppen az eresz alatt
alacsony ajtón belépve
mogorván reccsent a küszöb
mintha csak kérdené
mért taposod hátam így éjjel
s ki vagy te nagy üstökű kölök

fáradt volt már az ifjú pihenni húzta teste
pillantásával ágyát kereste
de látva biz nincs más hátra itt
mint megvetni a pitarban az álomnak helyét

kicsinyka bajszaán egyet simítva
köpenyét teríti a földre le
ismervén már a helyzetet hol is éppen fekhelye
feje alá kis motyóját gyúrta
egy könyv volt a párna abban
s elterült az úttól kimerülve

álom penderült szemére végre pihent
míg aludt is versek születtek benne
pehely nem keveredett hajába
mint apró gyerekek még alszik
izzadt volt homloka
az ágya pitvar volt egy éjszakára

gondoljatok ti utód nemzedékek
Sándorra Rimaszombatra
s ha elmúlna is
akkor is gondoljatok egy kis hazára
még akkor is
ha már nem volna

Mács József

Petőfi, a Huszt-ház és Hazir bácsi

Mikor a negyvenes évek első felében gimnáziumba jártam, Rimaszombat főtere távolról sem volt olyan szép, mint most. Fővárosok primadonnája sem öltözködik szebben és gazdagabban. Ha a főteret bűvös varázsszója egyszerre gyönyörű nővé változna, a hajdan volt, Rimaszombat székhelyű Gömör-Kishont vármegye minden magára adni tudó férfiya neki udvarolna. Amikor azonban gimnáziumban jártam itt, jóformán meg sem néztem a város főterét. Ősszel és tavasszal én csak a Hazir bácsi fagyaltosládáját láttam, esetleg a fehérén virító ruháját és sapkáját, amellyel megszűröl észrevételle magát. Lássátok feleim szümtükkkel, jön már Hazir bácsi a fagyaltmintás, három keréken guruló ládájával, meg is nyalhatjátok az oldalát, hátha azt is édesnek és finomnak találjátok, s ami még ennél is fontosabb, olcsóbbnak is, hiszen a nagy becsben tartott lyukas húsfilléres a zsebetekben marad. Persze, senki sem mert ilyen szemtelenségre vetemedni. Hazir bácsi nem is hagyta volna szó nélkül.

„Fiacskáim, gyermekeim, inkább a csengőmet nyaljátok, arról nem kopik le a festék” – mondta volna.

Bizony a csengőt, azt nem lehet szó nélkül hagyni. Talán egész Gömör-Kishont vármegyében Hazir bácsinak volt a legszebben muzsikáló csengője. Hallottam a tanítási órán, a gimnázium mögötti játszótéren, nagybátyám pénzügyigazgatósági altiszt lakásában, de még a szülőfalumban is. Ezért történhetett meg, hogy amikor Lakner tanár úr azt kérdezte tőlem, meg tudnám-e nevezni a hangszerek királyát, gondolkodás nélkül, lelkesen azt feleltem, hogy a Hazir bácsi csengője. A tantermen végigmorajlott a röhögés.

– Ez érdekes. Ezzel megleptél, fiam. És miért? – kérdezte Lakner tanár úr.

– Mert álomban is azt hallom – feleltem.

Hazir bácsi persze nem csupán a főtéren rázta a csengőjét, hanem az azt körülvevő utcácskákban is. Így mi, a fagyalutra mindig éhes gimnazisták neki és a fagyaltjának köszönhattük, hogy tanítás után, a gimnáziumból kitudulva megismerkedhettünk ezekkel az utcákkal és bennük a családi házak sokaságával, amelyeknek egyike-másika meglepetést is tartogatott. Mint például a Huszt-ház, amely nem azért volt nevezetes, mert Hazir bácsi néha-néha elbiciklizett előtte a fagyaltosládájával, és olyankor a ház is ránézett három ablakszemével, hanem azért, mert középső és szélső ablaka között egy frissen odafüggesztett tábla próbálta elhitetni velünk, gimnazistákkal és a világgal, hogy e helyen szállott meg 1845-ben Petőfi Sándor...

Már elemi iskolás koromban tanultam a költőről, hogy Kiskőrösön született, s azt is hamar kikövetkeztettem egyik verséből, hogy síkságon, a gyönyörű alföldi rónán, véletlenül sem hegyvidéken, mint amilyen a miénk. Ilyenről csak álmodhatott, mert ha nem így lett volna, akkor nem kezdte volna úgy a versét, hogy „Mit nekem te zordon Kárpátoknak fenyvesekkel vadregényes tája, tán csodállak, ámde nem sze-

retlek, s képzetem hegyvölgyed nem járja”. Csak találgatni tudom, mit írt volna a mi szeretett hegyvidékünkről akkor, ha már biciklije lett volna, s tavasztól őszi naponta meg kellett volna tennie Bátkától Rimaszombatig a tizenkét kilométeres utat, méghozzá olyan biciklin, amelyet csak nyolc évvel az ő születése előtt talált fel egy badeni főerdőmester?

De az időben jócskán előre ugorva, a második világháborús éveket, a negyvenöt utáni magyarüldözést magam mögött hagyva arról is illene szót ejtenem, hogy Egyesült Protestáns Főgimnáziumunkat egyik napról a másikra bezárták. Engem pedig, ha tanulmányaimat anyanyelven akartam folytatni, arra kényszerítettek, hogy anyám és a nővérem kíséretében az éjszaka sötét köpönyegét magamra borítva, 1947 első felében Lénártfala és Bánréve között átszökjék Magyarországra, és beiratkozzak a sárospataki református tanítóképzőbe, ahol nemsokára azt kellett tapasztalnom, hogy neves magyar szakos tanárunk még a karácsonyi szünetben sem hagyja pihenni a tanulóit, további tanulásra buzdít bennünket egy sebtében kitalált versenyfelhívással, amely így szólt:

– Annak a tanulónak, aki a legtöbb Petőfi-verset tanulja meg a karácsonyi szünetben, a noteszomba írt nagy egyes lesz a jutalma.

– Tanár úr, kérem – jelentkeztem szólásra –, Rimaszombatban, ahol én gimnáziumba jártam, van egy ház, amelynek a homlokfalán azt hirdeti egy tábla: „E helyen szállott meg 1845-ben Petőfi Sándor” – dicsekedtem a tudásommal.

– Jól mondod, fiam, azután rakták oda, amikor visszerült országunkhoz a Felvidék magyarok lakta része. Ha az emlékezetem nem csal, a Huszt-házról beszélsz...

– Igen, arról, de honnan tetszik tudni?

– Tetszettem a korabeli sajtóból elolvasni. Ha a karácsonyi szünetben te tanuld meg a legtöbb Petőfi-verset, a ti házatokra is felkerülhet hasonló tábla.

– Mit lehetne arra írni? – gondolkoztam el hirtelen.

– Csak annyit, hogy ebben a házban tanulta meg a legtöbb Petőfi-verset egy határon átszökdő felvidéki diák. Hol is van a ti házatok?

– Bátkán, a Szívos-szögben.

– Egy ilyen tábla nevezetessé teheti a házatokat, ha győztesen kerülsz ki a versenyből – mondta jókedvre derülve.

Tanár úr nemcsak azt tudta, hogy Rimaszombatban márványtáblával jelölték meg Petőfi Sándor szálláshelyét, hanem azt is, mi vezérelte Gömör-Kishont vármegye egyik legszebb városába. Mit vagy kit keresett ott éppen a legrosszabb időben, tisztújításkor, mikor a galambházak is megvannak rakva vendégekkel. Ottani barátai és tisztelői segítettek abban, hogy fedél alatt töltsz az éjszakát, így jutott el a Huszt-házba. Ő azonban nem a tyúkokkal járt aludni, barátaival hajnalig beszélgetett és borozgatott; valósággal be kellett lopakodnia a Huszt-házba, hogy szállásadóját legmélyebb álmukból ne ébressze fel. Az előszobánál nem is ment tovább, kabátját magára terítve, ott aludt néhány órát, s ahogy utijegyzeteiben írja, nevezetes felfedezést tett: mint kerülheti ki az ember azt a kellemetlenséget, hogy a haja bepelyhesedjék. Másnap aztán a megdicsőülés fényében sütkérezett. Kinevezték és feleskették táblabírónak Isten és

Gömör megye kegyelméből.

Azzal az elszántsággal indultam haza a majd három hétig tartó karácsonyi szünetre, hogy ha törik, ha szakad, nagyon sok Petőfi-verset tanulok meg. Ha nemzetünk nagy költője megtisztelte jelenlétével Rimaszombatot, ahol én is tanultam, s az eseményt megörökítő táblát a fagyaltos Hazir bácsi jóvoltából én is megcsodálhattam, akkor nekem a tanár úr meghirdette versenyből győztesen kell kikerülnöm. Ahogy múltak a napok, úgy tudtam egyre több Petőfi-verset. A díványunkra hasalva elfeledkeztem a falumról, a cimboráimról, a szüleimről és a nővéremről. Mikor a szüniadó végére értem, nyolcvannégy megtanult verssel bátran szöktem vissza Sárospatakra. Mégsem lettem első... Egy leány osztálytársam vitte el a pálmát kilencvenkét Petőfi-verssel. Szólásra jelentkeztem megint.

– Tanár úr, kérem, nem én lettem a győztes, a határon átszökődös felvidéki diák... Ebből következően az a bizonyos tábla sem kerülhet fel a házunkra. Nem hirdetheti országnak-világnak: e ház falai között tanulta meg a legtöbb Petőfi-verset egy Sárospatakon tanuló szökött diák...

– Sose búsulj, fiam, sose lógasd az orrod, mert ebben a versenyben mindenki győzött, aki Petőfi-verset tanult – vígasztalta meg velem együtt az osztály valamennyi tanulóját. – Ti pedig, ketten – mutatott ránk –, akik annyi Petőfi-verset tanultatok meg a szünetben, amennyit fejből én sem tudok, megérdemlitek, hogy a tábla ott legyen a házatokon. Bizony, én mindkettőtöknek beírok egy nagy egyest a noteszomba...

Csenki Lajos Egy legényhez

Megyünk fel foltok tarkította
Szalmakazal tetejéről le
Ni! nem látod a völgyben a ködben

Zádor szélén vén ház áll
senki se lakik benne

Jobbról ARO terepes gumija gombát sejtet
Határtalanul tudunk sörözni, de ez még semmi Ah
hoz egy borókát Ist ^{ván} száraz a lábunk
Vízen járunk.

Rimaszombat tere ferde
P. L. bácsi itt koptatta Tata

Hát hallok valamicskét, remetécskén
Tő partjáról Rólad ugrónadrágod vetted
Vízbe ugrottál, Doktor
Víz elfolyt Gát átengedte Fel van töltve

Tornalja nagyon hangos Mindenki kocsmában van.

Várról várrom. Hol van már hetipiaca

Gombás bácsi egykoronásvargánya cigánybácsi
Kocsmában nem kel fekete ruha.
Bajszodat Rendbeteszi

Deresken hajnal, hajnal

Pap jött a faluba

Föl néz a fára, udvarába'

Még sem így kell fel-fel kelni, föl és
Alá mászkálni zavargatni szerelmesnek
délután kell lenni
kialudni visszajönni gyönyör visszajönni

Petőfi Sándor itt járt

talán

Sz. Haltenberger Kinga Gömör és Nógrád művészei. 20. Kubička Kucsera Klára

Gömör és Nógrád képzőművészeit bemutató sorozatunkat most rendhagyó módon egy művészettörténész bemutatására szeretném fölhasználni. Nemcsak azért, mert a 2006-os év MADÁCH-POSONIUM Képzőművészeti Díjat ez alkalommal neki ítelték, hanem, mert hazai képzőművészeti életünk elhivatott szervezőjéről, nélkülözhetetlen szakemberéről van szó.

Dr. Kubička Kucsera Klára Gömörhöz és Nógrádhoz is több szállal kötődik. Hiszen az első és eddig egyetlen **Bacsikai**-monográfia, valamint **Szabó Gyula** kismonográfiájának szerzője, több Bacsikai- és Szabó-kiállítás rendezője, e két művészünk hagyatékának rendszerezője.

De kezdjük az elején! A lévai születésű Kucsera Klára a pozsonyi Comenius Egyetemen tanult művészettörténetet és esztétikát, ahol olyan szakemberek előadásain nevelkedett, mint **Alžbeta Güntherová Mayerová**, **Tilkovszky Béla** és **Jozef Wagner**, majd tanulmányait Prágában folytatta **Jan Květ**, **Jaromír Neumann** és **Jaroslav Pěšina** vezetésével. Már diákként megismerkedett a kortárs magyar képzőművészekkel és 1961-ben rendezője volt a Fiatal magyar képzőművészek vándorkiállításának, a „sátorkiállítás“-nak, mellyel a magyar diákok Ekecsen és a gombaszögi ünnepség közönségének szerettek volna bemutatkozni, ezt azonban a politikai vezetés megtiltotta. 1973-ban – már tanári, műemlékvédői és galériai praxissal a háta mögött – a prágai egyetemen szerzett kandidátusi fokozatot, s 1985-ben a pozsonyi egyetemen doktorált. 1959 és 1965 között Bajmócon, majd Besztercebányán dolgozott mint műemlékvédő, 1965 től 1971-ig a besztercebányai Pedagógiai Főiskola oktatója. 1971-től 1974-ig a besztercebányai Területi Galéria gyűjteményének főkurátora, osztályvezető. Besztercebányai

Kubička Kucsera Klára • Somogyi Tibor felvétele

munkásságának szép fejezete a salgótarjáni művészekkel kiépített együttműködés, melyben cseh származású szobrász férje, **Jaroslav Kubička** is sokat segített. 1974-83 között hivatalosan „szabadfoglalkozású”-ként élt, a valóságban súlyos beteg édesanyját, majd anyósát ápolta, s emellett is végzett szakmai munkát: rendezett kiállításokat, bedolgozott a műemlékvédelemben. 1983-tól a pozsonyi *Állami Tervező- és Kutatóintézet* tudományos munkatársaként dolgozott, s 1987-től 1991-ig a *Szlovák Nemzeti Galériában* megalapította és vezette az építészeti osztályt. 1990-ben az intézmény igazgatóhelyettese volt, ugyanakkor egyik létrehozója és első elnöke a *Szlovákiai Galériák Tanácsának*. 1992-97 között a DOCOMOMO nemzetközi építészeti szervezet szlovákiai elnöke, s mint ilyen, 1996-ban főszervezője a DOCOMOMO IV. Nemzetközi Konferenciájának, mely Szlovákiában – Sliacón zajlott. Tagja a *Szlovákiai Képzőművészek Szövetségének* amely 1991-től *Szlovák Képzőművészeti Unió*. Megalapítója és azóta is folyamatosan választmányi tagja a *Szlovákiai Magyar Képzőművészek Társaságának*, tagja a *Szlovák Építészeti Társaságának*. E száraz, lexikális adatok mögött rendkívül gazdag szakmai munka rejlik. Kubička-Kucsera Klára 20. századi építész- és művésztörténettel foglalkozik. Több szlovákiai építőművész életművét dolgozta föl és szervezte kiállításait, pl. **Szónyi Endre**, **M. Maximilián Scheer**, **M. Michal Harminec**, **Emil Belluš**, **Winkler Oszkár** és mások. Emellett városren-

dezési és környezetvédelmi problémáknak is szakembere. Az ő ötlete alapján jött létre az építészet-témájú karikatúrák nemzetközi kiállítása, mely *Archikatúra* címmel négyszer valósult meg (amíg Klára maga is Pozsonyban volt). Az 1991-évi *Velencei Építészeti Biennálén* a csehszlovák pavilon szlovákiai biztosa volt. Egész munkásságában folyamatosan figyelmet szentelt a szlovákiai magyar képzőművészetnek. Alaposan földolgozta és kiállításra rendezte **Angyal Géza** életművét. A losonci *Nógrádi Galériában* ő rendezte a **Szabó Gyula** életművét bemutató kiállításorozatot, megrendezte Bacskai Béla életműkiállítását, monográfiát írt Bacskai Béláról, Szabó Gyuláról, behatóan foglalkozik **Németh Ilona**, **Matuščík Munk Kyra**, **Štefanko-Szabó Erzsébet**, **Lipsey György**, **Nagy József**, **Balázs István** és mások művészetével. Németh Ilona ötlete alapján az első „*Illusztrált Könyv*” biennálék rendezője, s azóta is értékes tanácsokkal látja el azt a kollégát, aki a kiállítást rendezi. 1970-től publikál. Cikkei, tanulmányai jelentek meg a *Výtvarný život*, az *Új Művészet*, *Limes*, *Architektúra*, *Gömörország* és más rangos folyóiratokban. Konferenciák tanulmányköteteiben publikált értékes tanulmányokat. Önálló publikációi az említett Szabó Gyula monográfia (1972), Bacskai monográfia (1983), *Ecce Homo* címmel válogatás Szabó Gyula grafikaiából (Madách, 1975), művészeti lexikonok társszerzője és szervezője, szerkesztője. Ő válogatta az első, Szabó Gyula verseit bemutató *Betű és forma* c. könyv képanyagát (Madách, 1977), 2004-ben szakmai tanácsadója a Besztercebánya építészeti emlékeit bemutató reprezentatív albumnak.

A Csehszlovákiai (1993-tól Szlovákiai) Magyar Képzőművészek Társasága – második tagsági kiállításának rendezője, *Más realitás* címmel kortárs művészeink kiállítását rendezte Esztergomban 1996-ban, Dunaszerdahelyen és Pozsonyban 1997-ben, *Itt és most* címmel rendezett kiállítást az SzMKT tagjainak munkáiból 2004-ben Komáromban a *LIMES Galériában*, 2006-ban *Szlovákiai magyar illusztráció 1990-2005* címmel válogatott kiállítást rendezett a *Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeumában* Pozsonyban.

Munkásságát 1991-ben a *Szlovák Kritikusok Szövetsége Marián Váross-Díjjal* tüntette ki. A Szlovákiai Magyar Képzőművészek Társasága 1997-ben az első *Nívódíj*-t neki ítélte, 2001-ben **Csáky Pál** kezéből vette át a szlovákiai magyar kultúra terén végzett munkásságáért az Ezüspalmettet s 2005-ben a Szlovákiai Építőművészek Társasága jutalmazta *Prof. Martin Kusý Díjjal* (Cena Profesora Martina Kusého).

A szlovákiai magyar művészeti élet és annak elméleti megalapozása Kubička Kucsera Klára munkássága nélkül elképzelhetetlen. Rendkívüli vitalitása, szakmai ismeretei és megfontolt, ugyanakkor élénk szervezőképessége mindnyájunk számára nagy segítség és pótolhatatlan, utólráhatatlan. Visszatérve régióinkba: Klára sokszoros, folyamatos szakmai segítsége, bátorítása létfontosságú volt mind a Nógrádi Galéria létrehozásában és működtetésében, mind a Szabó Gyula-életmű folyamatos ápolásában. A *Madách-Pozsonium Képzőművészeti Díj* méltó kezekbe került, a díjazottnak szívből gratulálunk.